



**Dalia CIDZIKAITĖ**

*Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija,  
Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka*

## Magdalena Raškevičiūtė-Eggleston – Kanados literatūros kanono parašėse

**Santrauka.** 2002 m. rudenį Kanados bibliotekos-archyvo archyvarė Anne Goddard su kolege Amy Tector turėjo nuspręsti, ką daryti su žymaus Kanados žurnalisto Wilfrido Egglestono asmeniniu archyvu. Priimti sprendimą nebuvo lengva, mat į šešias dėžes sutilpusį dokumentinį paveldą sudarė ne tik Egglestono, bet ir jo žmonos, Kanados lietuvės Magdalenos Raškevičiūtės-Eggleston dokumentai. Po ilgų dvejonių ir svarstymų abu archyvai buvo išsaugoti. Šiandien svarbu tai, kad toks Kanados bibliotekos-archyvo sprendimas atvėrė galimybę tyrinėti Raškevičiūtės-Eggleston archyvą iš socialinės ir kasdienybės istorijos, taip pat diasporos perspektyvų. Be to, labai tikėtina, kad ilgainiui Kanados lietuviui pagaliau pavyks ištrūkti iš vyro šešėlio bei Kanados literatūros kanono paribių ir figūruoti jame savarankiškai, be jokių socialinių ar vedybinių priedėlių. Pirmasis žingsnis jau žengtas: 2014 m. Raškevičiūtė-Eggleston buvo įtraukta į pirminę ankstyvųjų Kanados moterų rašytojų duomenų bazę.

**Raktažodžiai:** Magdalena Raškevičiūtė-Eggleston, Kanados lietuviai, socialinė istorija, kasdienybės istorija, diaspora.

Magdalenos<sup>1</sup> Raškevičiūtės-Eggleston (angl. *Magdalena Raskevich-Eggleston*, 1907–<sup>2</sup>) kaip rašytojos biografijoje svarbios dvi datos – 1955 ir 2002 metai. 1955 m. pasirodė

<sup>1</sup> Angliškuose tekstuose Magdalenos Raškevičiūtės-Eggleston vardas varijuoja: vienur rašoma Magdalena, kitur – Magdelana, dar kitur – Magdelena. Dėl to kaltas pirmasis rašytojos romanas, kurio viršelyje Raškevičiūtės-Eggleston vardas pasirodė su korektūros klaida: vietoj Magdalena buvo parašyta Magdelana.

<sup>2</sup> Tiksliai Raškevičiūtės-Eggleston mirties data nežinoma, tačiau žinoma, kad, 1986 m. mirus vyrui Wilfridui, rašytoja gyveno su dukra. Daugiau apie tai žr.: Tiessen, Hildi Froese, „The Story of a Novel: How We Found Ephraim Weber’s “Three Mennonite Maids”, *Journal of Mennonite Studies*, 2008, vol. 26, 171, <https://jms.uwinnipeg.ca/index.php/jms/article/view/1281/1272>.

pirmasis ir vienintelis Kanados lietuvių romanai, 2002 m. Kanados biblioteka-archyvas sutiko priimti ir saugoti anglų kalba kūrusios Raškevičiūtės-Eggleston asmeninį archyvą.

## Daug vilčių teikęs pirmasis romanai

Kanados lietuvių debiutinį romaną pirmiausia pastebėjo ir palankiai įvertino anglakalbė Kanados ir užsienio spauda. Dėmesį į pasirodžiusį Raškevičiūtės-Eggleston kūrinį atkreipė ir JAV lietuviai. 1955 m. spalio 8 d. Čikagoje leidžiamame dienraštyje „Draugas“ rašyta, kad leidykla „British Book Service“ išleido lietuvių Magdelanos Eggleston romaną „Mountain Shadows“ („Kalnų šešėliai“). Laikraštyje taip pat pateikta trumpa rašytojos biografija, paminėta, kad moteris gimė Kanadoje, Bankhede (*Bankhead*), Albertoje, mokėsi Kalgario (*Calgary*) gimnazijoje, gyveno Koulherste (*Coalhurst*) ir Belvu (*Bellevue*), ištekėjo už žurnalisto, dabartinės Otavos Karltono (*Carleton*) kolegijos<sup>3</sup> Žurnalistikos katedros vedėjo Wilfrido Egglestono<sup>4</sup>.

Gimusi 1907 m. lietuvių emigrantų šeimoje, užaugusi angliakasių miestelyje Kanados vakaruose, Raškevičiūtė-Eggleston priklauso gana negausiai Kanadoje kūrusių lietuvių ar lietuvių kilmės rašytojų grupei. Lietuvių emigrantai pagal jų atvykimo į Kanadą metą paprastai skirstomi į dvi grupes: pirmąją ir antrąją emigracijos bangas. Raškevičiūtė-Eggleston buvo pirmosios bangos, į Kanadą atkeliavusios XIX a. pab. – XX a. pr., atstovė. Rašytojos motina Ona Baltrušytė, gimusi Naumiestyje, į Kanadą atvyko būdama 15 metų, 1905-aisiais. Rašytojos tėvas Juozas Raškevičius gimė Prienų apylinkėje, Klebiškių kaime. Norėdamas išvengti priverstinės tarnybos carinėje rusų kariuomenėje, jis pirmiausia emigravo į JAV, vėliau – į Kanados miestelį Michelij, B. C., kuriame ir susitiko savo būsimą žmoną. Ona ir Juozas susituokė 1906 m., po metų jiems gimė dukra Magdalena. Pasak literatūrologės Mildos Danytės, lietuvių emigrantų to meto Kanadoje buvo negausu – vos apie 8 000<sup>5</sup>. Paprastai emigrantai svečioje šalyje apsigyvendavo tose vietose, kuriose reikėjo pigios darbo jėgos. XX a. pradžios Kanadoje tai buvo angliakasių miestai šalies vakaruose. Tokių kelių pasirinko ir jaunoji Raškevičių šeima. Po kelių persikraustymų iš vienos vietos į kitą, galiausiai jie apsistojo angliakasių miestelyje Belvu, Albertoje. 1956 m. „Draugui“ duotame interviu Raškevičiūtė-Eggleston teigė, kad, jos žiniomis, Belvu tuo metu gyveno

<sup>3</sup> Šiandien kolegija, pirmoji privati nereliginė aukštoji mokykla Ontarijuje, yra universitetas.

<sup>4</sup> „Moterų gyvenimas“, *Draugas. Moterų pasaulyje* 18 (99), 1955 spalio 8 d., 8, [http://www.draugas.org/archive/1955\\_reg/1955-10-08-PRIEDAS-DRAUGAS.pdf](http://www.draugas.org/archive/1955_reg/1955-10-08-PRIEDAS-DRAUGAS.pdf).

<sup>5</sup> Danytė, Milda, „Ambivalence about Lithuania in Lithuanian-Canadian Fiction Written in English“, *Lituanus*, 1999, vol. 45, no. 3 (Fall), [http://www.lituanus.org/1999/99\\_3\\_03.htm](http://www.lituanus.org/1999/99_3_03.htm). Daugiau informacijos apie pirmąją lietuvių emigracijos bangą Kanadoje galėtų suteikti Raškevičiūtės-Eggleston plunksnai priklausantis straipsnis apie Kanados lietuvius, kuris paminėtas anksčiau šiame straipsnyje cituotame JAV lietuvių dienraštyje. Raškevičiūtė-Eggleston straipsnį mini po metų „Drauge“ paskelbtame interviu su ja. Pasak rašytojos, parašyti apie Kanados lietuvius Kanados enciklopedijai jai pasiūlė dr. Johnas Robbinsas. Medžiagos straipsniui jai davė Kanados federalinis statistikos biuras ir Imigracijos departamentas. Vėliau rašytojos straipsnį peržiūrėjo keletas Kanadoje gyvenusių lietuvių. Ramūnas, Antanas, „Romano „Kalnų šešėliai“ autorė. Pasikalbėjimas su rašytoja M. Raškevičiūte“, *Draugas. Mokslas. Menas. Literatūra*, 1956 birželio 16 d., 3, [http://www.draugas.org/archive/1956\\_reg/1956-06-16-PRIEDAS-DRAUGASw.pdf](http://www.draugas.org/archive/1956_reg/1956-06-16-PRIEDAS-DRAUGASw.pdf).

tik du lietuviai: jos mama ir brolis (tėvas mirė 1948 m.)<sup>6</sup>. Pasak jos, lietuvių gausumu negalėjo pasigirti ir kiti vakarų Kanados miestai.

Praėjus kiek daugiau nei pusei metų nuo debiutinio romano pasirodymo, JAV lietuvių spaudoje paskelbtame rašytojos pokalbyje su žurnalistu Antanu Ramūnu Raškevičiūtė-Eggleston prisipažino, kad rašyti pamėgo dar sėdėdama mokyklos suole. Jos svajonės pradėjo pildytis tada, kai, būdama keturiolikos metų, laimėjo premiją už trumpą jaunimui skirtą apysaką „Kada draugai turi persiskirti“. Paauglės kūrinys buvo paskelbtas viename iš žinomų vakarų Kanados žurnalų<sup>7</sup>. Kitais metais jaunoji Magdalena laimėjo antrąją premiją. Jos kūrinys ir vėl buvo išspausdintas tame pačiame žurnale. Lietuvė plunksną išbandė rašydama ir poeziją, kino scenarijus bei apysakas vaikams. Pasak ambicijų nestokojusios rašytojos, vienas Kanados leidėjas siūlėsi išleisti jos eilėraščių rinkinį, tačiau ši atsakė: „nenorėjau matyti savo eilėraščių spaudoj; mano manymu, jie nepakankamai tobuli“<sup>8</sup>. Kurti moteris nustojo sukūrusi šeimą. Rūpinimasis šeima ilgam tapo jos pagrindine veikla<sup>9</sup>. Žurnalistui Ramūnui Raškevičiūtė-Eggleston pasisakė per penkiolika santuokos metų neparašiusi nė vienos eilutės. Į rašytojos kelią moteris sugrįžo 5 dešimtmečio pabaigoje. 1949–1950 m. ji lankė rašytojo Leslie'o McFarlane'o<sup>10</sup> prozos kūrybinio rašymo kursą Karltono koledže. Pasak Kanados lietuvės, būtent jo dėmesys ir pastabos perskaičius pirmuosius keliasdešimt rašomo romano puslapių paskatino Raškevičiūtė-Eggleston sugrįžti prie rašytojos profesijos. Į Kanados literatūrinį gyvenimą ji sugrįžo 1955 m. su didelės apimties prozos kūriniu – romanu „Mountain Shadows“.

Socialinio romano žanrui priskirtino kūrinio siužetas vyksta XX a. 2 dešimtmetyje. Romane pasakojama apie Kanados lietuvių emigrantų šeimoje gimusių, daugiakultūroje angliakasių bendruomenėje vakarinėje Kanadoje, Koultane (*Coaltown*), gyvenusią Megę (*Maggie*) Mileris. Sulaukusi šešiolikos, pagrindinė veikėja turi pasirinkti – likti gyventi lietuviškoje šeimoje, užsidaryti siauroje vietos lietuvių bendruomenėje ar įsiliesti į šalyje vyraujančią anglosaksišką kultūrą. Graži, ne vieno vyro dėmesį traukianti lietuvė iš pradžių svajoja savo likimą susieti su vedybomis ir šeimos kūrimu, tačiau galų gale nusprendžia tapti mokytoja ir padėti emigrantams suvokti ir įvertinti savo gyvenamosios šalies, Kanados, kultūrinį ir visuomeninį gyvenimą bei kanadietišką tapatybę. Pati rašytoja, paprašyta nusakyti pagrindinę romano idėją, teigė, kad romane norėjo pavaizduoti emigranto buitį angliakasių gyvenimo fone. Pasak Raškevičiūtės-Eggleston, apie „pionieravimo gadinę ir jos dvasią“ angliakasių miestelyje niekas iki jos nebuvo rašęs: „Kanada turi daug romanų, vaizduojančių imigrantą – narsų pionierių prerijose, miške, jūroj, bet visiškai buvo

<sup>6</sup> Ramūnas, „Romano „Kalnų šešėliai“ autorė“, 3.

<sup>7</sup> Ibid.

<sup>8</sup> Ibid.

<sup>9</sup> Pora susilaukė tik vieno vaiko. Dukra Anne Elizabeth Eggleston (1934–1994) tapo žinoma Kanados kompozitore ir muzikos pedagoge. Daugiau apie ją žr.: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/anne-eggleston-emc>. Yra likę žinių, kad dukra pagal mamos eiles sukūrė keletą muzikinių kompozicijų balsui ir instrumentui, pavyzdžiui, 1951 m. kūrinys „Autumn Wind“ balsui ir pianinui pagal M. Raskevich eiles. Daugiau žr.: <https://www.erudit.org/fr/revues/is/2008-v28-n2-is2953/029956ar.pdf>.

<sup>10</sup> Charlesas Leslie's McFarlane'as buvo Kanados žurnalistas, rašytojas, scenarijų ir filmų kūrėjas. Jis išgarsėjo Franklino W. Dixono slapyvardžiu parašęs anksstyvasias knygas paaugliams ir jaunimui skirtoje serijoje „Hardy Boys“. Daugiau apie jį žr.: [https://en.wikipedia.org/wiki/Leslie\\_McFarlane](https://en.wikipedia.org/wiki/Leslie_McFarlane).

užmirštas angliakasių gyvenimas anomis pionieriavimo dienomis iki pasirodė „Kalnų šešėliai“<sup>11</sup>. Savo sumanymui įgyvendinti rašytoja pasirinko jauną žmogų, kuris, anot jos, „daugiausia mato ir jaučia“<sup>12</sup>.

Danytė, žurnale „Lituanus“ į Raškevičiūtės-Eggleston romaną (šalia Antano Šileikos „Bying on Time“) pažvelgusi remdamasi skaitytojo atsako teorija, pabrėžia, kad kanadiečiui skaitytojui lietuvių romanas trykšte trykšta XX a. 5 dešimtmčio optimizmu ir parodo pirmuosius nacionalinės tapatybės formavimosi šalyje žingsnius. Kūrinyje vaizduojama daugiakultūre visuomenė, kurioje ryškus skirtumas tarp vietos gyventojų ir emigrantų. Jį ypač aštriai jaučia pagrindinės romano veikėjos Megės Mileris tėvai. Pirmosios kartos emigrantai iš Lietuvos po darbų paguodą ir užuovėją randa siaurame vietos lietuvių rate. Vis dėlto antrosios emigrantų kartos, gimusios ir užaugusios Kanadoje, psichologinio geto savimonė ima aižėti. Megės draugai jau nėra tik lietuviai, bet ir lenkai, italai, ukrainiečiai, anglai. Negana to, keletas jų planuoja susituokti ir sukurti mišrią šeimą. Danytė teigia, kad romane nerasime nė vienos pastaruoju metu Kanados visuomenę priešinančių problemų: regioninių nesutarimų ar anglakalbės ir prancūzakalbės visuomenės grupių ginčų. „Šiandieniniam Kanados skaitytojui romanas atrodo naivus ir supaprastintas, bet tuo pat metu jis traukia dėl jame vaizduojamo nerūpestingo kanadietiško“<sup>13</sup>, rašo kritikė<sup>13</sup>. Jos nuomone, visai kiti dalykai romane sudomins ar net išprovokuos Kanados lietuvių arba Lietuvoje gyvenančių skaitytoją. Pasak Danytės, Megės jaučiama vidinė kova tarp lietuviškumo ir angliškos-kanadietiškos tapatybės negali palikti nuošalyje lietuvių ar lietuviškų šaknų turinčio skaitytojo, ypač neigiamas ar mažų mažiausiai prieštaringas atrodo Lietuvos ir lietuviškumo įvaizdis, kurio pavyzdžių Raškevičiūtės-Eggleston romane kritikė randa apščiau. Jos manymu, Kanados ir (ar) Lietuvos lietuviai, skaitydami „Mountain Shadows“, netruks pajusti pagrindinės romano veikėjos jaučiamą ir kūrinyje neslepiamą nepakantumą lietuviškumui, net Lietuvos ir savosios lietuviškos kilmės išdavystę.

Kritikų nuomone, pagrindinė romano veikėja Megė Mileris daug kuo priminė pačios Raškevičiūtės-Eggleston gyvenimą. Užaugusi Bankhedo mieste, „mažajoje Europoje“, kurioje vieni šalia kitų gyveno įvairių tautybių emigrantai, būdama penkiolikos, Raškevičiūtė įsimylėjo savo anglų literatūros mokytoją Wilfridą Egglestoną. Pora susituokė 1928 m. (Magdalenai tada buvo 21-eri). Pasak rašytojos, ji dėkinga būtent savo vyrui, kad ugdė ir skatino jos literatūrinį skonį ir kūrybingumą. Taigi, skirtingai nuo Megės, Raškevičiūtė-Eggleston įsiliejo į Kanados visuomenę ir tapo tikrąja kanadiete, be priedėlio „lietuvi“<sup>14</sup>, ištekėdama už anglakalbio vyro. Mokytoja netapo, bet, kaip ir jos vyras, sparčiai ir užtikrintai kopęs karjeros laiptais<sup>15</sup>, svajojo tapti rašytoja. Pokalbyje su žurnalistu Ramūnu ji

<sup>11</sup> Ramūnas, „Romano „Kalnų šešėliai“ autorė“, 3.

<sup>12</sup> Ibid.

<sup>13</sup> Danytė, „Ambivalence about Lithuania“.

<sup>14</sup> Romano „Mountain Shadows“ viršelyje minima tik viena – santuokinė – jos pavardė.

<sup>15</sup> Wilfridas Egglestonas (1901–1986), kanadiečių tituluojamas žurnalistikos šalyje krikštatiūviu, buvo žurnalistikos mokyklos Karletono universitete (Otavoje) įkūrėjas bei pirmasis jos direktorius. Antrojo pasaulinio karo metais ėjo Kanados spaudos cenzūros departamento direktoriaus pareigas. Raškevičiūtės-Eggleston vyras yra daugiau nei 16 knygų autorius. Be istorinių ir politinių knygų, jis parašė tris atsiminimų ir dvi poezijos knygas, vieną iš jų, pavadintą „Lyrics by Magdalena and Wilfrid Eggleston“ („Magdalenos ir Wilfrido Egglestonų eilės“), parašė su žmona. D. m. l. Farr, „Wilfrid Eggleston“, *The Canadian Encyclopedia*, <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/wilfrid-eggleston>.

paneigė romano autobiografiškumą. Pasak Raškevičiūtės-Eggleston, „Kalnų šešėliuose“ aprašytas angliakasių miestas išgalvotas, jis greičiau yra visų kada nors lankytų vakarų Kanados miestų apibendrinimas (todėl ir pavadinimas parinktas bendrinis – Kouultaunas, lietuviškai – Anglies miestas). Netikri ir kūrinio personažai. Rašytoja teigė, kad autentiškiausi romane yra angliakasių buitės ir miestelio gyvenimas.

Pirmieji atsiliepimai pasirodžius romanui buvo ypač palankūs ir daug žadantys. Kaip jau minėta, kūrinys sulaukė nemažai dėmesio tiek vietos, tiek užsienio spaudoje. Žurnalistas Ramūnas mini Londono laikraštyje „The Times“ paskelbtą knygų apžvalgą, kurioje Raškevičiūtės-Eggleston kūrinys buvo ypatingai apibūdintas („Lietuvaitės parašytas romanas išskiriamas iš visų kitų romanų: autorei, jos veikalui, veikale aprašomiems lietuviams, gražaus lietuviško gyvenimo būdai negailima šiltos simpatijos ir susižavėjimo žodžių!<sup>16</sup>“), į romaną dėmesį atkreipė dar apie keliasdešimt žinomų laikraščių, leidžiamų šiapus ir anapus Atlanto. Trumpesnėse Raškevičiūtės-Eggleston kūrinio recenzijose ar paminėjimuose (beje, juose pirmasis rašytojos romanas buvo įvertintas kur kas šalčiau) nepamiršta nurodyti, kad rašytojos vyras yra ypač daug žurnalistikos srityje ir apskritai Kanados visuomeniniame ir politiniame gyvenime nusipelnęs žmogus. Pavyzdžiui, Kanados verslo laikraštyje „Financial Post“ Raškevičiūtė-Eggleston buvo giriamą už „paprastą, nepretenzingą pirmąjį romaną, kuris padaro didesnę įspūdį nei kad skaitytojas tikėtusi ar numanusi pati rašytoja“<sup>17</sup>, ir pabrėžta, kad autorė yra žymaus Kanados rašytojo, buvusio žurnalisto Egglestono žmona.

Raškevičiūtė-Eggleston yra ankstyvojo kanadiečių literatūrinio laikotarpio autorė ir viena iš pirmųjų mums žinomų pirmosios Kanados lietuvių emigrantų bangos anglakalbių rašytojų. Šalia jos paminėtina 1930 m. į Kanadą iš Lietuvos emigravusi rašytoja Marija Aukštaitė (Kotryna Radkevičiūtė-Navikevičienė, 1896–1987). Lietuvoje garsėjusi visuomenišku ir aktyviu dalyvavimu lietuvių veikloje, Aukštaitė to nevengė ir Kanadoje. Netrukus po atvykimo į svetimą kraštą Navikevičių namai tapo emigrantų kultūrinio susibūrimo vieta, kurioje vykdavo popietės su lietuviškomis dainomis, muzika, pokalbiais apie Lietuvą. Nors ir sunkiai versdamasi, Aukštaitė, Kanadoje debiutavusi kaip rašytoja, skirdavo laiko eilėms ir atsiminimams rašyti (dalį jų išspausdino Nemuno vilnies slapyvardžiu). Į viešumą lietuviškai rašiusią rašytoją išvedė Juozas Tysliava, pasiūlydamas redaguoti laikraščio „Vienybė“ skiltį „Montrealio dienos“. Redaguojamoje skiltyje Aukštaitė daug dėmesio skyrė šeimoms, įsteigė laišku skyrelį. Žurnalistės pareigas papildė ir praplėtė visuomeninė veikla: įsteigė Vilniui vaduoti sąjungą, suorganizavo daug renginių, rengė rinkliavas Vilniui vaduoti. Pasak Prienų krašto muziejaus vyr. muziejininkės Anelės Razmislavičienės, žurnalistinėje veikloje Aukštaitė triūsė „kaip tikra rašto bitė“<sup>18</sup>. Be to, 1942 m. ji išgelbėjo nuo uždarymo savaitraštį „Nepriklausoma Lietuva“, ėmėsi jį redaguoti. Svarbi rašytojos veiklos sritis buvo rūpestis dėl sovietų okupuotos Lietuvos. Gedimino Lankausko žiniomis, Aukštaitė „materialiai ir moraliai palaikė lietuvių karius, tarnavusius Kanados armijoje, dislokuotoje Europoje, rinko

<sup>16</sup> Ramūnas, „Romano „Kalnų šešėliai“ autorė“, 3.

<sup>17</sup> Dack, W. J., „Review of *Mountain Shadows*, by Magdalena Eggleston“, *Financial Post*, 1955(?) gruodžio 3, 15.

<sup>18</sup> Razmislavičienė, Anelė, „Dvi iškilios kraštetės“, *Naujasis Gėlupis*, 2016 liepos 21 d., <http://www.naujasisgelupis.lt/?p=27646>.

lėšas Raudonajam kryžiui, bandė padėti siuntiniais net Sibiro tremtiniais, apeliavo į Kanados valdžią, prašydama priimti kaip imigrantus-pabėgėlius Lietuvos „dipukus“<sup>19</sup>.

Kitaip nei Aukštaitė, anksti ištekėjusi Raškevičiūtė-Eggleston nedalyvavo Kanados lietuvių kultūrinėje ir visuomeninėje veikloje. Pati rašytoja tokią situaciją aiškino tuo, kad didžiausią gyvenimo dalį praleido vietose, kuriose lietuvių tiesiog nebuvo. Ši aplinkybė nulėmė ir silpnokas jos lietuvių kalbos žinias. Interviu „Draugui“ moteris prisipažino vaikystėje puikiai kalbėjusi lietuviškai, deja, praėjus 30 metų nuo išvykimo iš gimtojo Belyju miestelio, jos lietuvių kalba gerokai aprūdijo. Nepaisant to, Raškevičiūtė-Eggleston teigė aktyviai besidominti Lietuva, progai pasitaikius, stengiasi perskaityti visas anglų kalba pasirodžiusias knygas ir straipsnius apie jos tėvų gimtąją šalį. Žurnalistės plunksnos nevengusi rašytoja pasisakydavo aktualiomis temomis Kanados spaudoje. 1977 m. rugpjūčio 23 d. „Draugas“ informavo apie neseniai Kanados laikraštyje „The Toronto Sun“ paskelbtą Raškevičiūtės-Eggleston straipsnį „Who speaks for me?“ („Kas kalba už mane?“), kuriame autorė kritikavo etninių grupių ignoravimą Kanadoje ir pabrėžė emigrantų svarbą šalies gyvenime<sup>20</sup>.

1956 m. interviu „Drauge“ rašytoja porą kartų išsitarė apie savo kūrybinius planus. Vienu atveju ji teigė vieną gražią dieną būtinai išbandysianti jėgas rašydama pjeses televizijai ir apysakas, kitu – paminėjo autobiografinę knygą, kurioje aprašys savo tėvų gyvenimą Kanadoje. „Tam aš taupau savo geriausią knygą!“, sakė Raškevičiūtė-Eggleston<sup>21</sup>. Paklausta apie rašomą knygą, Kanados lietuviė pasigyrė baigusi antrąjį romaną – meilės istoriją iš dabartinio Otavos gyvenimo. Ji taip pat užsiminė galvojanti apie trečiąją prozos kūrinį – istorinį romaną iš Albertos gyvenimo. Deja, dėl nežinomų priežasčių nė vienas iš šių romanų nepasirodė.

## Kasdienybės istoriją liudijantis archyvas

Iki 2002 m. lietuvių kilmės Kanados rašytoja Raškevičiūtė-Eggleston buvo nepažįstama eiliniam Kanados skaitytojui. Jos vardą (neretai šalia sutuoktinio) težinojo vos keletas kanadiečių literatūros tyrinėtojų<sup>22</sup>. Padėtis pasikeitė 2002 m. rudenį, kai Kanados

<sup>19</sup> Ibid.

<sup>20</sup> „Iš arti ir toli. Kanadoje“, *Draugas*, 1977 rugpjūčio 23 d., 7, [http://www.draugas.org/archive/1977\\_reg/1977-08-23-DRAUGAS-i7-8.pdf](http://www.draugas.org/archive/1977_reg/1977-08-23-DRAUGAS-i7-8.pdf).

<sup>21</sup> Interviu apie savo tėvus ji sako: „Mano tėvelis ir mano mamytė, jauni atvykę Kanadon, atsinešė savo širdyse gilią savo gimtojo krašto meilę. Juodu abu mėgo skaityti, dainuoti, klausytis muzikos, šokti lietuviškus šokius <...>“, Ramūnas, „Romano „Kalnų šešėliai“ autorė“, 3.

<sup>22</sup> Tarp tokių minėtinas George'as Melnykas ir jo 1999 m. paskelbta knyga „The Literary History of Alberta. Volume 2: From the End of the War to the End of the Century“ (The University of Alberta Press). Joje autorius Raškevičiūtei-Eggleston paskyrė vos keturias eilutes. „Magdalena Eggleston (mergautinė pavarde Raskevich; 1907–) romane „Mountain Shadows“ (1955) pasakoja istoriją apie lietuvius ir rasines įtampas mažoje Albertos bendruomenėje“, rašė knygos apie Albertos literatūros istoriją autorius. Jis taip pat nepamiršo paminėti, kad Raškevičiūtė-Eggleston yra žmona Wilfrido Egglestono, parašiusio keletą knygų apie pietų Albertą, iš kurių pirmoji pasirodė 1938 m. Daugiau žr.: <https://books.google.lt/books?id=IzkkKWp99CQC&pg=PA11&lpq=PA11&dq=Raskevich+Eggleston+novel&source=bl&ots=TijBB5KD9Y&sig=ACfU3U2oKHjtBC3a5l7MLrVSKAyAZpnnTA&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwiF9Pnuut7gAhVawcQBHWOCBlgQ6AEwAnoECAMQAQ#v=snippet&q=Eggleston&f=false>.



bibliotekos-archyvo archyvarė Anne'ė Goddard kartu su kolege Amy Tector turėjo nuspręsti, ką daryti su žymaus Kanados žurnalisto Wilfrido Egglestono privačiu archyvu<sup>23</sup>. Priimti sprendimą – pasilikti archyvą ar jo nepasilikti – nebuvo paprasta, mat į šešias dėžes tilpusių dokumentinių paveldą sudarė ne tik paties Egglestono, bet ir jo žmonos Magdalenos asmeniniai dokumentai. Apsispręsti buvo nelengva ir dėl to, kad Kanados lietuvė buvo praktiškai nežinoma kanadiečių literatūros lauke. Nors kaip rašytoja ir žurnalistė ji aktyviai reikėsi net keletą dešimtmečių, vienintelis kūrinys, sulaukęs išskirtinio dėmesio ir pripažinimo, buvo pirmasis ir vienintelis jos paskelbtas romanas „Mountain Shadows“.

Kanados biblioteka-archyvas nusprendė nedalyti archyvo ir pasilikti abiejų situoktinių palikimą. Tector neslepia, kad sprendimą daugiausia lėmė faktas, jog Wilfridas Egglestonas užėmė reikšmingą vietą Kanados literatūroje. Nepaisant to, sprendžiant Egglestonų palikimo klausimą, svarbų vaidmenį atliko ne tiek Raškevičiūtės-Eggleston kaip rašytojos sėkmė ar greičiau nesėkmė, kiek argumentas, kad moters paliktas, pasak Tector, „beveik atsitiktinis“ dokumentinis paveldas leido pažvelgti į pašalietės, emigrantų šeimoje gimusios pirmosios kartos atstovės pastangas įsilieti į anglosaksų vyrų dominuojamą Kanados literatūros sceną 6 ir 7 dešimtmečiais. Biblioteka-archyvas viliasi, kad Raškevičiūtė-Eggleston ir jos palikimas taps nauju atskaitos tašku kalbant apie rašytojus, kurie iki šiol nėra patekę į Kanados literatūros žemėlapi, vis dar nėra tapę Kanados kultūros ir emigracijos istorijos dalimi. Tector siūlo į Kanados lietuvių archyvo išsaugojimą pažvelgti dar ir iš kito kampo: nusprendus neatskirti situoktinių archyvo, Raškevičiūtės-Eggleston dokumentai įgavo naują vaidmenį – archyvo, kuris prasmingai papildo jos situoktinio, žymaus Kanados žurnalisto ir visuomenininko archyvą<sup>24</sup>. Taip iki 2002 m. visiškoje užmarštyje buvusi rašytoja, tik vidurinį išsilavinimą turėjusi emigrantų iš Rytų Europos dukra, šiandien – bent archyvo lentynose – rikiuojasi tarp tokių žymių ir didžiųjų Kanados rašytojų kaip Robertsonas Daviesas ir Carol Shields.

Beveik atsitiktinis, iki 2002 m. Kanados bibliotekoje-archyve precedentų neturėjęs Kanados lietuvių archyvo išsaugojimas<sup>25</sup> suteikia išskirtinę progą išplėsti ir pagilinti žinias apie Kanadoje kūrusius lietuvių kilmės rašytojus, pamatyti gerokai platesnį XX a. Kanados literatūros, kultūros ir leidybos kontekstą, parodyti, neretai net pabrėžti nesėkmingas moterų pastangas tapti pripažintomis autorėmis. Be to, kaip pabrėžia Tector, tai yra naujas atskaitos taškas mėginant naujai, kitaip suvokti literatūros istoriją. Tyrėjos teigimu, jau keletą dešimtmečių Kanadoje vykstančios diskusijos apie šalies literatūros kanoną liudija

<sup>23</sup> Išsamią istoriją apie Egglestonų archyvo patekimą į Kanados biblioteką-archyvą ir jo išsaugojimo istoriją rasite: Tector, Amy, „The Almost Accidental Archive and Its Impact on Literary Subjects and Canonicity“, *Project Muse. Journal of Canadian Studies*, 2006, vol. 40, no. 2 (Spring).

<sup>24</sup> Šaltiniai rodo, kad Raškevičiūtė-Eggleston aktyviai dalyvavo savo vyro kūrybinėje veikloje. Nors 1956 m. „Draugui“ duotame interviu moteris savo vaidmenį nuvertino („Visa mano pagalba yra tame, kad aš didesnį jo darbų dalį perrašau mašinėle ir padarau ištraukas iš laikraščių“, sakė Kanados lietuvė), Hildi Froese Tiessen teigia, kad Magdalena skaitė ne tik savo situoktinio, bet ir jos vyrui atsiųstų kitų rašytojų rankraščius. Daugiau apie tai žr.: Tiessen, „The Story of a Novel“, 171.

<sup>25</sup> Pasak Carole Gerson, tokie atvejai kaip Raškevičiūtės-Eggleston, kai moterų neišspausdintas palikimas yra patekęs į jų vyrų dokumentinį archyvą, neretai net nenurodant jų autorystės, yra itin dažnas reiškinys Kanadoje. Gerson, Carole, „Locating Female Subjects in the Archives“, in *Working in Women's Archives: Researching Women's Private Literature and Archival Documents*, ed. H. M. Buss, M. Kadar, 7–22. Waterloo, ON: Wilfrid Laurier University Press, 2001, 14.

beveik vienbalsį literatūros kritikų ir teoretikų sutarimą, kad pastovaus, vieno kanono nėra ir kad jo buvimas tėra iliuzija. Abejonė kanono patvarumu ar net jo paneigimas ypač palankus mažumoms (seksualinėms, etninėms, rasinėms, socioekonominėms ir kt.) priskiriamiesiems kūrėjams. Tector juos vadina savo laikotarpio nuvertintais (angl. *devalorized*) rašytojais. Tokių rašytojų paieška nelengva, ypač jei dėl tam tikrų aplinkybių jų kūriniai tėra vieninteliai jų gyvenimo liudytojai. Sprendžiant iš į Kanados biblioteką-archyvą priimto saugoti Egglestonų dokumentinio paveldo sąrašo, be asmeninių ir profesinių Wilfrido Egglestono užrašų, vyro ir žmonos kolekciją sudaro nemenka dalis Magdalenos palikimo: laiškai, užrašai, iškarpos, trumpų apsakymų apmatai, pjesės, straipsniai, apsakymai vaikams, eilėraščiai ir nebaigti rašyti romanai, taip pat asmeniniai dokumentai, pavyzdžiui, dienoraštis, kelionių žurnalas, autografų knyga, rašytojos autobiografija ir net išsaugotas jos 10 klasės meno pratybų sąsiuvinis.

Tector įsitikinusi, kad Raškevičiūtės-Eggleston archyvo (pasak jos, kritikai ir rašytojai jau kuris laikas sąvoką „archyvas“ vartoja kaip žmogaus proto ir žinių organizavimo metaforą) išsaugojimas atvėrė galimybę tiek patį archyvą, tiek jo savininkę tyrinėti iš socialinės istorijos perspektyvos. Kasdienybės istorijai vis labiau smelkiantis į humanitarinių mokslų lauką, kai, pasakojant vieno ar kito laikotarpio ir (ar) visuomenės socialinę istoriją, kasdieniams objektams ir su jais susijusiai rutinai tenka ypač svarbus vaidmuo, kasdienybei priskirtini dokumentai (angl. *the papers of the everyday*), tokie kaip dienoraštis, užrašai, susirašinėjimas ir pan., tampa neįkainojami. Tikėtina, kad ilgainiui išsamesni ir gilesni Raškevičiūtės-Eggleston archyvo tyrinėjimai leis jai pagaliau ištrukti iš vyro šešėlio ir kanadiečių literatūroje bei kultūros istorijoje figūruoti savarankiškai, be jokių priedėlių. Pirmasis žingsnis jau žengtas: 2014 m. Raškevičiūtė-Eggleston buvo įtraukta į pirminę ankstyvųjų Kanados moterų rašytojų duomenų bazę<sup>26</sup>. Kadangi apie į sąrašą patekusias rašytojas turima ypač mažai informacijos, bent kol kas jų vardų nerasime šiuo metu sudaromoje biografinėje ir bibliografinėje angliškai rašiusių Kanados moterų rašytojų, kurių pirmieji kūriniai pasirodė iki 1950 m., duomenų bazėje<sup>27</sup>. Raškevičiūtės-Eggleston archyve saugoma jos autobiografija šią problemą turėtų nesunkiai išspręsti, todėl gali būti, kad greitai Kanados lietuvi pateks į kuriamą naująją duomenų bazę. Šios rašytojos archyvo išsaugojimas – gera žinia ir Lietuvos tyrinėtojams, besidomintiems išeivijoje sukurtais literatūros darbais ir jų autoriais. Raškevičiūtė-Eggleston yra viena iš nedaugelio šiandien mums žinomų anglų kalba kūrusių lietuvių autorių, priklausiusių pirmajai lietuvių emigrantų Kanadoje bangai. Jos vardas turėtų tapti atraminiu, o gal net ir išeities tašku tyrinėjant lietuvių diasporos literatūrą Kanadoje.

<sup>26</sup> Daugiau žr.: „Canada’s Early Women Writers“, *Ceww*, <https://ceww.wordpress.com/authors-lists/authors-to-be-included>.

<sup>27</sup> „Canada’s Early Women Writers“, *Cwrc*, <https://beta.cwrc.ca/islandora/object/islandora:dbdbd5af-fc3a-4f91-9be8-9ad8499fa8af>.



## Literatūra

- „Anne Eggleston“, *The Canadian Encyclopedia*, <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/anne-eggleston-emc>.
- „Canada’s Early Women Writers“, *Ceww*, <https://ceww.wordpress.com/authors-lists/authors-to-be-included/>.
- „Canada’s Early Women Writers“, *Cwrc*, <https://beta.cwrc.ca/islandora/object/islandora:dbdbd5af-fc3a-4f91-9be8-9ad8499fa8af>.
- D. m. I. Farr, „Wilfrid Eggleston“, *The Canadian Encyclopedia*, <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/wilfrid-eggleston>.
- Dack, W. J., „Review of *Mountain Shadows*, by Magdalena Eggleston“, *Financial Post*, 1955(?) gruodžio 3, 15.
- Danytė, Milda, „Ambivalence about Lithuania in Lithuanian-Canadian Fiction Written in English“, *Lituanus*, 1999, vol. 45, no. 3 (Fall), [http://www.lituanus.org/1999/99\\_3\\_03.htm](http://www.lituanus.org/1999/99_3_03.htm).
- Eggleston, Magdalena, *Mountain Shadows*, first Canadian edition. London: William Heinemann, 1955.
- Gerson, Carole, „Locating Female Subjects in the Archives“, *Working in Women’s Archives: Researching Women’s Private Literature and Archival Documents*, ed. H. M. Buss, M. Kadar, 7–22. Waterloo, ON: Wilfrid Laurier University Press, 2001, 14.
- „Iš arti ir toli. Kanadoje“, *Draugas*, 1977 rugpjūčio 23 d., 7, [http://www.draugas.org/archive/1977\\_reg/1977-08-23-DRAUGAS-i7-8.pdf](http://www.draugas.org/archive/1977_reg/1977-08-23-DRAUGAS-i7-8.pdf).
- Melnyk, George, *The Literary History of Alberta. Volume 2: From the End of the War to the End of the Century*. Edmonton: The University of Alberta Press, 1999.
- „Moterų gyvenimas“, *Draugas. Moterų pasaulyje* 18 (99), 1955 spalio 8 d., 8, [http://www.draugas.org/archive/1955\\_reg/1955-10-08-PRIEDAS-DRAUGAS.pdf](http://www.draugas.org/archive/1955_reg/1955-10-08-PRIEDAS-DRAUGAS.pdf).
- Ramūnas, Antanas, „Romano „Kalnų šešėliai“ autorė. Pasikalbėjimas su rašytoja M. Raškevičiūte“, *Draugas. Mokslas. Menas. Literatūra*, 1956 birželio 16 d., 3, [http://www.draugas.org/archive/1956\\_reg/1956-06-16-PRIEDAS-DRAUGASw.pdf](http://www.draugas.org/archive/1956_reg/1956-06-16-PRIEDAS-DRAUGASw.pdf).
- Razmislavičienė, Anelė, „Dvi iškilios kraštietės“, *Naujasis Gėlupis*, 2016 liepos 21 d., <http://www.naujasisgelupis.lt/?p=27646>.
- Tector, Amy, „The Almost Accidental Archive and Its Impact on Literary Subjects and Canonicity“, *Project Muse. Journal of Canadian Studies*, 2006, vol. 40, no. 2 (Spring).
- Tiessen, Hildi Froese, „The Story of a Novel: How We Found Ephraim Weber’s ‘Three Mennonite Maids’“, *Journal of Mennonite Studies*, 2008, vol. 26, 171, <https://jms.uwinnipeg.ca/index.php/jms/article/view/1281/1272>.

Dalia CIDZIKAITĖ

## ON THE MARGINS OF THE CANADIAN LITERARY CANON: THE CASE OF MAGDALENA RASKEVICH-EGGLESTON

**Summary.** In the fall of 2002, Anne Goddard, at the time the archivist at the Library-Archives Canada, and her colleague Amy Tector had to make a decision: What to do with the personal archive of the famous Canadian journalist, Wilfrid Eggleston. It was not an easy task, because the documentary heritage which fit in six boxes contained not only Eggleston's personal archive but also that of his Lithuanian-Canadian wife, the poet and writer Magdalena Raškevičiūtė (Raskevich) Eggleston. Her archive consisted of diaries, letters, poems, manuscript drafts, a travel journal, an autobiography, etc. After some deliberation and thorough analysis, both archives were preserved. The decision is important because it presented researchers with an opportunity to explore the archives of Raškevičiūtė from the perspective of social history, everyday life history, and diaspora history. In addition, it is very likely that in the near future, the preserved archive will allow the Lithuanian-Canadian author to finally leave the margins of the Canadian literary canon and appear as a female writer in her own right without any social or marital constraints. The first step has already been made: in 2014, Raškevičiūtė-Eggleston was included in a preliminary database of early Canadian women writers.

**Keywords:** Magdalena Raskevich-Eggleston, Lithuanian-Canadians, social history, everyday life history, diaspora.

Įteikta 2019 02 25

Priimta 2019 04 20